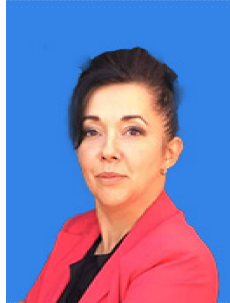
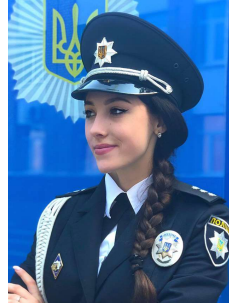

УДК 343.343

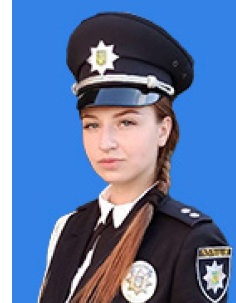
DOI 10.31733/2078-3566-2021-2-214-218

Марина САЄНКО©
кандидат юридичних наук,
доцент

Євгенія МАТВІЄНКО©
слухач магістратури

Вероніка КИР'ЯНОВА©
слухач магістратури

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО СВІТУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Стаття присвячена висвітленню однієї з глобальних проблем сучасного світу – торгівлі людьми, що набула транснаціонального характеру. Поняття «торгівля людьми» визначено як міжнародними нормативно-правовими документами, так і законодавством України.

Указано шляхи подолання цього явища в Україні. Доведено, що для того щоб запобігти торгівлі людьми, потрібно відслідковувати не тільки за тих, хто перетинає кордони нелегально, а й за тих, хто перетинає кордони легально.

Ключові слова: торгівля людьми, глобалізація, рабство, протидія торгівлі людьми, сексуальна експлуатація, насильство, примусова праця, чинники торгівлі людьми, транснаціональна організована злочинність.

Постановка проблеми. Проблема торгівлі людьми в наш час досягла величезних масштабів, і про неї необхідно говорити як про нагальну проблему сучасного світу. Торгівля людьми серед злочинних угруповань посідає третє місце за прибутковістю після продажу зброї та наркотиків і має значно менший ризик. Проблематика торгівлі людьми спричиняє все більше занепокоєння міжнародної спільноти. Це новий виклик, який поставила перед світом глобалізація. Міжнародні організації та уряди різних країн активно працюють над створенням новітніх програм, нових законів та механізмів, спрямованих на протидію цьому явищу.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблемі торгівлі людьми було присвячено багато наукових праць, зокрема таких іноземних авторів, як В. Валкенбург, Н. Гафізова, К. Джоунз-Паулі, Д. Кагілл, Л. Ледерер, Е. Ніснер, Дж. Оккіпінті, Р. Рамфа, Я. Рассам, В. Руджієро, К. Стірмен, М. Шейност та ін. Серед українських дослідників проблеми торгівлі людьми слід зазначити таких: О. М. Бандурку, К. Б. Левченко, І. І. Лукашука, А. С. Мацко, А. В. Наумову, М. Ф. Костючка, В. М. Куца, С. М. Ратушного, Т. А. Татаринцева, Ю. С. Шемшученка та ін.

Загалом вітчизняні вчені з цієї теми провели чимало досліджень. Темі прав людини

© Марина САЄНКО, 2021
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1768-2143>
MarinaSaen@i.ua

© Євгенія МАТВІЄНКО, 2021
fpfps@dduvs.in.ua

© Вероніка КИР'ЯНОВА, 2021
fpfps@dduvs.in.ua

в аспекті негативного явища торгівлі людьми присвятили праці такі вчені: Л. Ю. Гусева, В. О. Іващенко, В. А. Козак, І. А. Сердюк, Я. Г. Лизогуб, А. М. Орлеан та Н. С. Юзікова. Іншими проблемними питаннями в цій сфері займалися М. В. Буроменський, В. Н. Денисов, М. М. Микієвич, І. А. Шваб, О. В. Швед тощо.

Мета статті полягає в аналізі проблеми торгівлі людьми як однієї з глобальних проблем сучасного світу транснаціонального характеру, визначенні її сутності.

Виклад основного матеріалу. Проблема трафікінгу, що в перекладі з англійської означає «торгівля людьми», стала предметом занепокоєння всього цивілізованого населення. Незважаючи на те, що все більше країн об'єднуються для спільної боротьби з цим явищем, сучасне рабство продовжує бути суворою реальністю. Тим паче, на сьогодні відсутні точні дані щодо жертв цього кримінального правопорушення проти волі, честі та гідності людини, із різних джерел відомо, що у світі жертвами торгівлі людьми щорічно стає приблизно від двох із половиною до чотирьох мільйонів осіб [1, с. 8]. За різними підрахунками, щорічний прибуток, який отримують злочинці від торгівлі людьми, вимірюється мільярдами доларів США [2].

Організовані групи, які займаються торгівлею людьми, зазвичай працюють у декілька етапів. Перш за все вони вербують людей через особисті зв'язки, оголошення на вулицях, фірми з працевлаштування, туристичні, шлюбні або модельні агентства, інтернет-мережу. Людям, які потрапили в примусову експлуатацію, пропонували такі види робіт: сфера обслуговування (продавці, покоївки, офіціантки); промисловість і будівництво (робітники); сільське господарство (збирання врожаю); догляд за особами похилого віку; домашнє господарство (хатні робітниці); одруження; сфера розваг (танцівниці); секс-бізнес і т. д. Після того як особа погодилась, їй оформлюють документи та перевозять до кінцевого пункту призначення, а потім передають у руки замовника. Далі шляхом обману або через погрози застосування сили, насильства, погрози вбивства змушують особу до певних дій. Як наслідок, експлуатують особу, змушуючи її до проституції або інших форм сексуальної експлуатації, примусової праці, вилучення органів, інших послуг.

4 травня 1910 року була прийнята Конвенція про боротьбу з торгівлею білими рабниками [3]. У ній торгівлю жінками й дівчатами розглядали як кримінальний злочин. У подальшому держави продовжили співпрацю в рамках діяльності Ліги Націй.

11 жовтня 1933 року була прийнята Міжнародна конвенція про боротьбу з торгівлею повнолітніми жінками. У статті 1 цього документа йшлося про злочинний характер дій, які змушували дівчат і жінок займатися проституцією, навіть у разі отримання їх згоди. Після Другої світової війни координацію міжнародного співробітництва держав у боротьбі з торгівлею жінками здійснювали в рамках ООН [4]. 1949 року резолюцією Генеральної Асамблеї ООН була прийнята Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами.

Дотепер на міжнародному рівні протидію торгівлі людьми здійснюють у рамках міжнародних (міжурядових) організацій, систему яких очолює ООН, а спеціалізовані функції виконує Міжнародна організація кримінальної поліції на основі прийнятих міжнародно-правових документів універсального характеру. Протягом ХХ ст. було прийнято цілий ряд конвенцій, спрямованих на боротьбу з цим явищем і його попередження. Слід зазначити, що частина міжнародних документів застаріла й дещо не відповідає вимогам сьогодення.

На позитивну оцінку заслуговує Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, протокол до якої, присвячений боротьбі з торгівлею людьми, у листопаді 2000 р. в Палермо (Італія) підписали 124 держави світу. Це можна вважати значним прогресом у боротьбі з торгівлею людьми. Світова спільнота без заперечень визнала особливу небезпеку цього злочину й неможливість боротьби з нею кожної країни окремо [5, с. 21-22].

Причини, які зумовили необхідність прийняття Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності і Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, розкрито в тексті самих цих документів. Це, зокрема, необхідність загального всебічного підходу, який би передбачав заходи, спрямовані на попередження торгівлі людьми, захист потерпілих і переслідування злочинців, у тому числі з урахуванням визнаних на міжнародному рівні прав людини [5, с. 23-24].

За даними статистики сайту Національної поліції України, яку надав начальник Департаменту боротьби з кримінальними правопорушеннями Артем Крищенко, за перші 6 місяців 2019 року правоохоронці зафіксували 214 випадків торгівлі людьми на території України, відповідальність за яку передбачена статтею 149 Кримінального кодексу України [6].

Із точки зору історії можна сказати, що проблема торгівлі людьми досить давня, і спільнота на різних етапах свого розвитку по-різному ставилася до неї. Проте тільки починаючи з ХХ століття отримала розвиток міждержавна взаємодія, у процесі якої світова

спільнота досліджує торгівлю людьми як проблему злочинності.

Одними з перших на початку 90-х рр. XX ст. відчули на собі проблему торгівлі людьми країни колишнього Радянського Союзу. Через складну економічну ситуацію, високий рівень безробіття та правову недосконалість захисту громадян молодих держав було організовано кримінальний бізнес – запрошення громадян пострадянських країн працювати за кордоном, де їх піддавали експлуатації, і вони заробляли мізерні гроші для себе й тисячі для організаторів цього бізнесу. Експорт «живого товару» здійснювався в Росію, Туреччину, Італію, Іспанію, Німеччину, Сербію, Македонію, Кіпр, Португалію, Угорщину, Грецію, Чехію, Арабські Емірати, Ізраїль, США та інші країни. Чоловіків експлуатували як будівельників, шахтарів; жінок – як домогосподарок, швачок, мийниць посуду. Для торгівлі людьми не існує державних кордонів, немає різниці між розвинутими державами й державами, що розвиваються. Вона легко адаптується як до бідності, так і до розкоші, є актуальною майже для всіх народів [7, с. 115].

Сьогодні існують різні думки науковців щодо питання протидії торгівлі людьми. Так, наприклад, дослідник В. М. Бесчастний пропонує запровадити обов'язкове страхування осіб, які мають намір працювати за кордоном, за рахунок тих компаній та організацій, які відповідають за працевлаштування осіб. Науковець наголошує на тому, що необхідне запровадження правової реформи регулювання діяльності у сфері розваг, що передбачала б ужиття заходів контролю за діяльністю осіб, які поширюють на інтернет-просторах матеріали, що суперечать прийнятним правилам пристойності, до того ж мають бути заборонені для викладення в засобах масової інформації рекламні оголошення сумнівного змісту [8, с. 69].

Також підтримаємо думку вченого Д. В. Лебедева, який вважає, що значну увагу слід звернути на безпеку потерпілого та свідка під час розслідування кримінальних справ про торгівлю жінками з метою їх сексуальної експлуатації. Дослідник пропонує застосування режиму відеозв'язку в ході проведення окремих слідчих дій під час розслідування торгівлі жінками, що було б суттєвою гарантією безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні [9, с. 135-136].

За своєю природою торгівля людьми майже в усіх випадках має транснаціональний організований характер, оскільки для процесу її здійснення залучають представників злочинного світу різних країн, а потерпілих від цих злочинів можуть переміщувати через низку державних кордонів.

За даними дослідження, проведеного на замовлення Міжнародної організації з міграції, понад 230 тисяч українців постраждали від торгівлі людьми з 1991 року, що робить Україну однією з основних країн походження осіб, постраждалих від сучасного рабства в Європі. У звіті Коаліції громадських організацій Мережі правового розвитку та Мережі хабів громадянського суспільства України вказано, що з 2012 до 2018 року 542 особи (536 громадян України та шість іноземних громадян) офіційно визнані жертвами торгівлі людьми, із яких 221 жінка, 267 чоловіків, 54 дитини. Отже, ми бачимо, що предметом торгівлі може бути будь-яка особа незалежно від статі й віку.

Серед постраждалих осіб, які отримали реінтеграційну допомогу від Міжнародної організації з міграції (МОМ), наймолодшій було лише три роки, а найстаршій – 73. Україна перебуває на 49-й позиції зі 167 країн світу в рейтингу поширеності сучасного рабства. В умовах рабства живе 301 тисяча людей у країні [10].

На сьогодні Україна значно краще захищена від злочинних угруповань, які займаються торгівлею людьми. На території нашої країни створено структури та організації, які протидіють торгівлі людьми. До таких державних структур належать: Міністерство освіти і науки України, основною метою якого є реалізація інформаційно-просвітницької програми в цій сфері та створення центрів для реабілітації осіб, які потерпіли від торгівлі людьми; Міністерство внутрішніх справ України; Державна прикордонна служба України, основними завданнями якої є прикордонний контроль, надання допомоги в поверненні громадян України, затримання осіб у разі спроби незаконного перетину кордону; Міністерство закордонних справ України, діяльність якого в цьому напрямі полягає в наданні інформаційно-консультаційної та правової допомоги громадянам України, поверненні на територію України громадян, які стали жертвами торгівлі людьми; Міністерство соціальної політики України. Також протидіють торгівлі людьми громадські та міжнародні організації [11, с. 57-64].

Із метою ефективного запобігання торгівлі людьми в Україні успішно діє низка міжнародних проєктів. Зокрема, завершено роботу над договорами: із Лівією – про правові відносини та взаємну правову допомогу в цивільних і кримінальних справах; із Таїландом – про правову допомогу в кримінальних справах; із Туркменістаном і Бразилією – про передачу засуджених осіб; із Єгиптом та Індією – про правові відносини й правову допомогу в цивільних справах.

Як уже було зазначено, сучасна торгівля людьми має транснаціональний характер:

вона охоплює більшість регіонів та країн світу. Також зростають масштаби торгівлі людьми всередині країн. Оскільки торгівля людьми пов'язана з переміщенням через кордони однієї або декількох країн, останні, відповідно до їхньої ролі в цьому процесі, поділяють на країни походження; країни призначення; країни транзиту. Торгівля людьми має різні види, серед яких: примусова праця, рабство, звичаї, подібні до рабства, сексуальна експлуатація, використання в порнобізнесі, примусова вагітність, вилучення органів, проведення дослідів над людиною, використання в жебрацтві, утягнення в злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, продаж дитини тощо.

Висновки. Торгівля людьми порушує основоположні права людини, суперечить Конституції України та всім міжнародним нормам. На жаль, ситуація, що склалася в сучасному світі, створює загрозу майже для всіх груп населення. Збройні конфлікти, соціально-економічні чинники, зокрема, економічна нестабільність і, як наслідок, зростання рівня безробіття й трудова міграція населення сприяють поширенню цього небезпечного явища. Злочинні організації, що займаються діяльністю, пов'язаною з торгівлею людьми, постійно винаходять нові способи для вербування та перевезення людей. Україна докладає багато зусиль для боротьби з цим негативним явищем, передусім через створення структур та організацій, які протидіють торгівлі людьми. Щоб уберегти людей від такої загрози, необхідно створити спеціальну організацію, яка буде перевіряти соціальні мережі та сайти, що пропонують роботу за кордоном, а також фірми, які надають відповідні послуги в цій сфері. Також потрібно проводити просвітницьку роботу серед населення щодо можливої загрози та шляхів її подолання.

Список використаних джерел

1. Глобальный альянс против принудительного труда: доклад Международной организации труда. Женева, 2005. 121 с.
2. УНП ООН по торговле людьми и незаконному ввозу мигрантов. URL: <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking>.
3. Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами: від 02.12.49. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
4. Протокол об изменении Конвенции о борьбе с торговлей женщинами и детьми, заключенной в Женеве 30 сентября 1921 г., и Конвенции о борьбе с торговлей совершеннолетними женщинами, заключенной в Женеве 11 октября 1933 г.: от 12.11.47. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
5. Бандурка О. М. Діяльність органів внутрішніх справ по запобіганню торгівлі людьми. Харків: Вид-во УВС, 2001. 244 с.
6. За півроку зафіксовано 214 випадків торгівлі людьми в Україні. Вебсайт Нацполіції, 2019. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/za-pivroku-zafiksovano-214-vypadkiv-torhivli-liudmy-v-ukraini-natspolitsiia-196618.html>.
7. Торговля людьми в Україні. Оцінка заходів, спрямованих на протидію. ЮНІСЕФ, ОБСЄ, АМР США, Британська Рада. Київ. 2009. 247 с.
8. Бесчастний В. М. Особливості імплементації міжнародно-правових норм у сфері боротьби з торгівлею жінками в національне законодавство України. *Боротьба з торгівлею людьми: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Донецьк, 26 червня 2008 р.). Донецьк, 2008. С. 66-70.
9. Лебедев Д. В. Тактичні особливості забезпечення безпеки потерпілого та свідка при розслідуванні кримінальних справ про торгівлю жінками з метою їх сексуальної експлуатації. *Актуальні проблеми політики*: зб. наук. праць. 2004. Вип. 21. С. 131-137.
10. Global Slavery Index 2018. URL: <https://www.globallslaveryindex.org/2018/data/country-data/ukraine>.
11. Топчій А. О., Шевченко Т. С. Висвітлення в засобах масової інформації проблеми торгівлі людьми. *Опубліковано офісом Координатора проєктів ОБСЄ в Україні*. URL: <http://www.solor.gov.ua/docs/all/mediuaa.pdf>.

Надійшла до редакції 14.06.2021

References

1. Globalniy alyans protiv prinuditelnogo truda: doklad Mezhdunarodnoy organizatsii truda [Global Alliance Against Forced Labor: Report of the International Labor Organization]. Zheneva, 2005. 121 s. [in Russ.].
2. UNP OON po trgovle lyudmi i nezakonnomu vvozu migrantov [UNODC on Trafficking in Persons and Smuggling of Migrants]. URL: <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking>. [in Russ.].
3. Konventsiia pro borotbu z torhivleiu liudmy i z ekspluatatsiieiu prostytutsii tretimy osobamy: vid 02.12.49 [Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution

of Others: dated 02.12.49]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. [in Ukr.].

4. Protokol ob izmenenii Konventsii o borbe s trgovley zhenschinami i detmi, zaklyuchennoy v Zheneve 30 sentyabrya 1921 g., i Konventsii o borbe s trgovley sovershennoletnimi zhenschinami, zaklyuchennoy v Zheneve 11 oktyabrya 1933 g.: ot 12.11.47 [Protocol amending the Convention for the Suppression of the Traffic in Women and Children, concluded at Geneva on September 30, 1921, and the Convention for the Suppression of the Traffic in Women of Full Age, concluded at Geneva on October 11, 1933: dated 12.11.47]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. [in Russ.].

5. Bandurka, O. M. (2019) Diialnist orhaniv vnutrishnikh sprav po zapobihanniu torhivli liudmy [Activities of law enforcement agencies to prevent human trafficking]. Kharkiv: Vyd-vo UVS, 2001. 244 s. [in Ukr.].

6. Za pivroku zafiksovano 214 vypadkiv torhivli liudmy v Ukraini [In six months, 214 cases of human trafficking were recorded in Ukraine]. *Vebsait Natspolitsii, 2019*. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/zapivroku-zafiksovano-214-vypadkiv-torhivli-liudmy-v-ukraini-natspolitsiia-196618.html>. [in Ukr.].

7. Torhivlia liudmy v Ukraini. Otsinka zakhodiv, spriamovanykh na protydiu [Trafficking in human beings in Ukraine. Evaluation of countermeasures]. YuNISEF, OBSIe, AMR SShA, Brytanska Rada. Kyiv, 2009. 247 s. [in Ukr.].

8. Beschastnyi, V. M. (2008) Osoblyvosti implementatsii mizhnarodno-pravovykh norm u sferi borotby z torhivleiu zhinkamy v natsionalne zakonodavstvo Ukrainy [Features of implementation of international legal norms in the field of combating trafficking in women in the national legislation of Ukraine]. *Borotba z torhivleiu liudmy: materialy Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii* (m. Donetsk, 26 chervnia 2008 r.). Donetsk. S. 66-70 [in Ukr.].

9. Lebediev, D. V. (2004) Taktychni osoblyvosti zabezpechennia bezpeky poterpiloho ta svidka pry rozsliduvanni kryminalnykh sprav pro torhivliu zhinkamy z metoiu yikh seksualnoi eksploatatsii [Tactical features of ensuring the safety of the victim and witness in the investigation of criminal cases of trafficking in women for the purpose of their sexual exploitation]. *Aktualni problemy polityky: zb. nauk. prats. Vyp. 21*. S. 131-137 [in Ukr.].

10. Global Slavery Index 2018. URL: <https://www.globallslaveryindex.org/2018/data/country-data/ukraine>.

11. Topchii A. O., Shevchenko T. S. Vysvitleniia v zasobakh masovoi informatsii problemy torhivli liudmy [Coverage in the media of the problem of human trafficking]. *Opublikovano ofisom Koordynatora proektiv OBSIe v Ukraini*. URL: <http://www.solor.gov.ua/docs/all/mediaua.pdf>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Maryna Sayenko, Yevheniya Matviyenko, Veronika Kyryanova. Human trafficking as a global problem of a transnational nature. The article is devoted to one of the global problems of the modern world - human trafficking. Issues related to this transnational phenomenon are addressed. The concept of «trafficking in human beings» is defined both by international legal documents and the legislation of Ukraine. The slave trade is one of the largest negative phenomena that has accompanied mankind throughout its existence. The modern manifestation of this phenomenon is called human trafficking. This phenomenon is due to a number of domestic problems – economic, social, political. Every year, millions of people around the world suffer from this phenomenon, the victims are men, women and children, regardless of age, ethnicity and religion. A number of factors contribute to the spread of human trafficking, as the majority of the population faces the problem of economic hardship and unemployment and people go abroad in search of a better life.

Committed for the purpose of exploitation, including sexual, with the use of deception, fraud, blackmail, vulnerable human condition or with the use or threat of violence, with the use of official position or material or other dependence on another person, according to the Criminal Code of Ukraine, recognized as a crime. The importance of this issue at the national and international levels is emphasized. The normative-legal documents related to the prevention and counteraction of human trafficking, which have legal force on the territory of Ukraine, have been studied. The level of spread of this phenomenon in Ukraine is clarified. This problem is defined as transnational. Emphasis is placed on the causes of human trafficking and its types.

It is indicated how to get rid of this phenomenon in Ukraine. It has been proven that in order to get rid of human trafficking, it is necessary to monitor not only those who cross borders illegally, but also those who cross borders legally.

The demand of the EU countries for cheap labor is growing every year, because the population of the country that offers such work is not interested in working in low-paid work, so certain types of work are agreed to be performed only by migrants. Criminal groups involved in human trafficking and closely related to illegal labor migration are active abroad. Illegal import of migrants occurs with the full or partial consent of a person, human trafficking in turn occurs without the informed consent of the person. Therefore, anyone who goes abroad to improve their financial capabilities can become a victim of a violent crime by traffickers.

Keywords: *human trafficking, globalization, slavery, combating human trafficking, sexual exploitation, violence, forced labor, factors of human trafficking, transnational organized crime.*